

ETHICS IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS. BUSINESS BEHAVIOR IN THE INTERNATIONAL POST-CRISIS CONTEXT

Oana Albescu, PhD Candidate, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: According to the Organization for Economic Cooperation and Development, the failure of business ethics lies at the epicenter of the global economic crisis. In this context, the rules of the global financial and economic system highlight the importance of a new business culture, more ethical and more responsible. The objective of this study is to provide insights to the strategic international and European responses to the global economic crisis and to delineate the facets of business ethics as the essence of healthy economies.

Keywords: economic crisis, business ethics, corporate governance, multinational corporations, Caux Round Table

Context

În 22 ianuarie 2009 a avut loc la Paris Forumul European de Etică în Afaceri, sub egida Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD). În cadrul forumului au fost dezbătute consecințele eșecului eticii în afaceri, situat în epicentrul crizei economice și financiare. Criza globală economică și financiară a generat pierderi de trilioane de dolari, reducerea producției, creșterea șomajului, diminuarea încrederii în piețele financiare. În viziunea OECD, regulile sistemului global financiar și economic trebuie regândite, criza globală generând oportunitatea construirii fundamentelor unei noi culturi a afacerilor, bazată pe etică și responsabilitate. Etica în afaceri reprezintă indicatorul stabilității economiilor de piață. Una dintre lecțiile pe care a oferit-o criza economică este aceea că piețele și corporațiile nu se pot guverna singure. Reconfigurarea sistemului internațional financiar trebuie să consolideze transparența, obiectivitatea, încrederea, onestitatea și prudența. În viziunea OECD, aceste valori generează încredere în sectorul financiar și în mediul de afaceri¹.

Din panoplia de definiții ale eticii în afaceri, reiterăm faptul că R. T. De George descrie etica afacerilor ca o perspectivă etică (implicită sau explicită) asupra modului în care o companie sau un individ înțeleg să realizeze afaceri². P.V. Lewis afirmă că această nouă disciplină teoretică cuprinde un set de principii și de argumente care ar trebui să guverneze conduita în afaceri, atât la nivel individual cât și la nivel colectiv. În concepția lui Laura Nash, etica în afaceri vizează studiul modului în care normele morale se aplică în activitățile și scopurile întreprinderii comerciale și al modului în care contextul afacerilor atribuie persoanei morale care acționează ca agent al acestui sistem, propriile sale probleme specifice³.

Etica afacerilor desemnează o componentă relativ nouă a cercetării științifice, un domeniu de studiu aplicativ al eticii, care vizează determinarea principiilor morale și a codurilor de conduită ce reglementează relațiile interumane din cadrul organizațiilor economice și comerciale și guvernează deciziile oamenilor de afaceri sau ale managerilor⁴. În

¹Business ethics and the OECD principles: What can be done to avoid another crisis?, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/general/businessethicsandoecdprincipleswhatcanbedonetoavoidanothercrisis.htm>

² De George, R. T., *Business Ethics*, 3rd ed., Macmillan, New York, 1990, p. 3, apud Dan Crăciun, *Business and Morality. A short introduction to business ethics*, Editura ASE, București, 2003.

³ Vasile Morar, *Etica în afaceri și în politică. Morală elementară și responsabilitate socială*, Editura Universității din București, 2006, pp. 16-18.

⁴ Țigu Gabriela, *Etica afacerilor în turism*, Editura Uranus, 2003, p. 10, apud Irina-Eugenia Iamandi, Radu Filip, *Etică și responsabilitate socială corporativă în afacerile internaționale*, Editura Economică, București, 2008, p. 29.

literatura internațională se regăsesc diferite interpretări ale eticii în afaceri, de la o viziune minimalistă, de standarde facultative de comportament, la o interpretare mai cuprinzătoare, de standarde de conduită percepute drept morale și drepte de către corporație, luând în considerare bunăstarea celor afectați de deciziile și comportamentul corporației⁵.

Instrumentele OECD pentru consolidarea eticii în afaceri

Liniile directoare pentru Întreprinderile Multinaționale⁶ reprezintă unul dintre instrumentele OECD pentru consolidarea eticii în afaceri. Acestea includ recomandări pentru promovarea conformității cu legile, protejarea intereselor consumatorilor, respectarea drepturilor omului, protejarea mediului înconjurător. Liniile Directoare au furnizat baza pentru cooperarea dintre China și OECD, încurajând conduita de afaceri responsabilă. În acest context, OECD a publicat raportul „Politicele de Investiții ale Chinei”. OECD susține eforturile guvernului chinez de a promova standarde înalte ale comportamentului corporativ și de a dezvolta cadrul pentru conduita de afaceri responsabilă⁷.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică reprezintă unul dintre pionierii dezvoltării politicii de standarde privind guvernanta corporativă. În 1998, la recomandarea Consiliului OECD, a fost înființat un Grup de Lucru Multidisciplinar Ad Hoc pentru guvernanta corporativă, în scopul realizării unui ansamblu de principii neangajante privind guvernanta corporativă. Principiile OECD pentru Guvernanta Corporativă au fost adoptate în 1999 și au devenit documentul de referință pentru reforma guvernantei corporative. Obiectivul principal al Principiilor este susținerea guvernelor în eforturile lor de evaluare și perfecționare a unui cadru juridic, instituțional și de reglementare privind guvernanta corporativă în țările lor. Principiile reprezintă totodată și un îndrumar pentru burse, investitori, corporații și alte entități care au aport semnificativ în procesul de dezvoltare a unei bune guvernante corporative. În 2000, România se situa pe locul șapte din zece economii de piață în curs de formare, analizate din punct de vedere al practicilor de guvernanta corporativă. Domeniile de analiză în cadrul studiului au fost: desfășurarea corectă a adunărilor acționarilor, eficiența în stoparea tranzacțiilor bazate pe informații privilegiate, publicarea tranzacțiilor administratorilor, anunțarea tuturor modificărilor de capital cu notificare corespunzătoare și posibilitate de participare, încheierea tranzacțiilor extraordinare la prețuri transparente, publicarea rezultatelor, audit independent, egalitatea accesului la informații pentru toți acționarii, acces liber la informații privind structura acționariatului, rolul Consiliului de Administrație și protecția reală a drepturilor acționarilor de către instanțe. Odată cu creșterea importanței sectorului privat, problema guvernantei corporative a devenit din ce în ce mai importantă în ultimul deceniu. Crizele financiare de pe piețele în curs de formare și procesul de tranziție de la economia planificată la economia de piață demonstrează importanța unei bune guvernante corporative, ca o caracteristică structurală și instituțională a unei economii de piață funcționale. Ca parte a unui larg acord de cooperare dintre OECD și Banca Mondială, de asistență în îmbunătățirea guvernantei corporative la nivel mondial, s-au stabilit Mese Rotunde regionale pe tema guvernantei corporative în Rusia, America Latină, Asia și Eurasia. O astfel de Masă Rotundă a fost stabilită în 2001 și în Europa de Sud-Est, în strânsă legătură cu Pactul de Stabilitate. În acest context, OECD, în parteneriat cu Agenția Internațională de Dezvoltare, a lansat un program de îmbunătățire a guvernantei corporative în România, având drept obiective evaluarea acestui domeniu la nivel național și prezentarea unui ansamblu de recomandări cheie pentru apropierea guvernantei corporative de Principiile OECD. Totodată, programul a urmărit identificarea asistenței tehnice necesare în domeniul guvernantei

⁵ Liviu Voinea, *Corporațiile transnaționale și capitalismul global*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 182.

⁶ OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2011, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/oecdguidelinesformultinationalenterprises.htm>

⁷ OECD Investment Policy Reviews: China 2008, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/inv/investmentfordevelopment/41734421.pdf>

corporative, informarea comunității internaționale cu privire la inițiativele naționale progresiste de reformă și facilitarea accesului național la dialogul desfășurat la nivel internațional cu privire la guvernanta corporativă⁸.

Principiile OECD pentru Guvernanta Corporativă reprezintă, de asemenea, un instrument multilateral important care subliniază importanța standardelor etice în conduita afacerilor și în interacțiunile cu stakeholderii. Convenția OECD pentru Combaterea Mitei are o contribuție importantă în îmbunătățirea eticii afacerilor la nivel global. În viziunea raportului, corupția este un fenomen răspândit în tranzacțiile afacerilor internaționale și generează preocupări serioase morale și politice, subminează buna guvernanta și dezvoltarea economică și distorsionează condițiile competitive internaționale. OECD recomandă țărilor membre să încurajeze companiile multinaționale să adopte controale interne adecvate, programe de etică și conformitate cu scopul de a preveni sau detecta corupția externă⁹.

OECD a adoptat setul de Principii pentru Consolidarea Integrității Achizițiilor Publice. OECD joacă un rol fundamental în recunoașterea importanței bunei guvernante în achizițiile publice. Principiile se fundamentează pe patru piloni: transparență, management performant, prevenirea abaterilor, conformare și monitorizare, responsabilitate și control. Primul dintre piloni face apel către guverne pentru asigurarea unui grad adecvat de transparență a întregului ciclu de achiziție, având drept obiectiv promovarea unui tratament corect și echitabil pentru potențialii furnizori. Totodată, acest pilon solicită statelor membre maximizarea transparenței în licitații și adoptarea de măsuri de precauție, cu scopul de a spori integritatea, în special în ceea ce privește excepțiile de la procedurile competitive. Pilonul al doilea, management performant, face referire la asigurarea faptului că fondurile publice sunt utilizate în domeniul achizițiilor publice în conformitate cu scopul propus și la asigurarea îndeplinirii de către responsabilii în domeniul achizițiilor publice a unor standarde profesionale înalte de cunoștințe, abilități și integritate. Al treilea pilon, prevenirea abaterilor, conformare și monitorizare, definește punerea în practică a mecanismelor de prevenire a riscurilor pentru integritate în domeniul achizițiilor publice. Acest pilon are drept obiectiv încurajarea cooperării dintre guvern și sectorul privat în scopul menținerii standardelor înalte de integritate, îndeosebi cu referire la gestionarea contractelor și totodată furnizarea de mecanisme specifice pentru monitorizarea achizițiilor publice. Pilonul „responsabilitate și control” are drept obiectiv stabilirea unui lanț clar al responsabilităților și mecanisme de control eficiente, soluționarea contestațiilor de la potențialii furnizori într-o manieră corectă și eficace și, nu în ultimul rând, împuternicirea organizațiilor societăților civile, a mass-mediei și a publicului de a controla achizițiile publice¹⁰.

Pentru a sprijini sistemul financiar internațional și creșterea durabilă, OECD a redactat un „Răspuns Strategic la Criza Economică și Financiară”, cu scopul de a contribui la consolidarea eticii în afaceri, cu privire la următoarele domenii: finanțe, competiție, guvernanta corporativă, taxe și pensii. În viziunea OECD, criza globală a fost cauzată de comportamentul neetic al companiilor multinaționale și reglementarea deficitară a conduitei acestora. Având în vedere acestea, etica în afaceri trebuie să fie, prin prisma OECD, nucleul noii hărți a economiei globale¹¹.

⁸ OECD, *Guvernanta corporativă în România*, 2001, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/2390809.pdf>

⁹ OECD, *Convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions*, 2011, p. 25, disponibil la http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf

¹⁰ OECD *Principles for Integrity in Public Procurement*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf>

¹¹ Angel Gurria, OECD Secretary-General, *Business ethics and OECD principles*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/finance/businessethicsandoecdprincipleswhatcanbedonetavoidanothercrisis.htm>

Răspunsul strategic al OECD are drept obiectiv sprijinirea guvernelor în reducerea impactului crizei economice și cuprinde două domenii principale: sectorul financiar și creșterea economică. În viziunea OECD, o economie consolidată poate fi revitalizată prin îmbunătățirea legislației, consolidarea guvernantei corporative, promovarea comerțului, a investițiilor, a competiției și a inovației și, de asemenea, prin dezvoltarea de politici pentru creșterea sustenabilă. Promovarea transparenței și integrității, lupta împotriva corupției și a spălării de bani, combaterea evaziunii și abordarea problemei schimbării climatice sunt imperative necesare pentru restaurarea încrederii în globalizare. Corectitudinea economiei globale poate fi dobândită prin rezolvarea problemelor ce țin de șomaj, incluziune socială și furnizarea de condiții adecvate pentru educație și sănătate¹². Răspunsul strategic al OECD se adresează crizei economice pentru a identifica oportunitatea construirii unei economii puternice. OECD furnizează un cadru instituțional pentru dialogul între diferitele politici comunitare, guvernanta corporativă, competiția, taxele, educația financiară, precum și pentru consistența și eficiența reformelor. De asemenea, OECD își propune restaurarea sustenabilității și creșterii pe termen lung, prin intermediul strategiilor care accentuează reducerea emisiilor de carbon, creativitatea și eco-inovarea într-o societate care asigură protecția pentru persoanele cele mai vulnerabile¹³. Din momentul lansării Răspunsului Strategic, OECD a intensificat eforturile pentru susținerea guvernelor în construirea unei economii puternice, corecte și competitive¹⁴.

Instrumentele Uniunii Europene pentru consolidarea eticii în afaceri

Criza financiară și economică a afectat toate economiile și toate sectoarele, fragilizând atât întreprinzătorii, cât și lucrătorii, și reducând puterea de cumpărare a milioane de consumatori europeni. Comisia Europeană și-a reiterat angajamentul în favoarea unui piețe unice solide și prospere, care să se reorienteze către cetățeni¹⁵.

Răspunsul politicii Uniunii Europene pentru criza financiară a avut în vedere, în primul rând, un proiect de management al crizei, care a încercat să atenueze scăderea activității economice și evitarea colapsului financiar. A doua componentă a răspunsului vizează măsurile de reformă a guvernantei economice a Uniunii Europene. Obiectivele acestei componente fac referire la intensificarea consolidării fiscale prin abordarea sustenabilității pensiilor, asistenței medicale și a beneficiilor sociale, precum și abordarea de reguli fiscale naționale, la implementarea reformelor structurale de intensificare a creșterii economice printr-o creștere a ocupării forței de muncă și a competitivității și, nu în ultimul rând, la instituirea unei facilități de împrumut permanent pentru a acorda împrumuturi țărilor străine din zona euro¹⁶.

Comisia Europeană a lansat în 2011 o serie de analize anuale ale creșterii, care sintetizează formularea răspunsului cuprinzător al Uniunii Europene la criză și marchează începutul unui nou ciclu de guvernanta economică și primul semestru european al coordonării politicilor economice¹⁷. Semestrul European a fost lansat în 2010 și constituie piatra de

¹² OECD *Tackling the crisis - a strategic response*, disponibil la <http://www.oecd.org/corporate/tacklingthecrisisastrategicresponse.htm>

¹³ OECD *Strategic Response to the Financial and Economic Crisis. Contributions to the global effort*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/economy/42061463.pdf>

¹⁴ OECD, *The Road to Recovery. Update the OECD's Strategic Response to the Financial and Economic Crisis*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/economy/42528786.pdf>

¹⁵ Carte Verde. *Cadrul de guvernanta corporativă al Uniunii Europene*, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/com2011-164_ro.pdf

¹⁶ Daniel Dăianu, Ella Viktoria Kallai, Laurian Lungu, *Adoptarea Pactului Euro Plus: implicații asupra politicii fiscale a României*, Institutul European din România, București, 2012, p. 22.

¹⁷ Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Analiza anuală a creșterii: formularea răspunsului cuprinzător la Uniunii Europene la criză*, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ro_final.pdf

temelie a cadrului consolidat al Uniunii Europene de coordonare și supraveghere integrată a politicilor economice și bugetare ale statelor membre. Analiza anuală a creșterii pe 2013 confirmă faptul că reformele în curs produc rezultate și că de la instituirea sa, semestrul european pentru coordonarea politicilor economice a pus accentul pe stabilirea priorităților și pe transparență și a orientat programele de reformă naționale și europene¹⁸.

Criza economică a provocat o scădere importantă a activității economice, o creștere substanțială a șomajului, o scădere abruptă a productivității, precum și o deteriorare substanțială a finanțelor publice. Conform Comunicării Comisiei Europene, Strategia Europa 2020 va transforma Uniunea Europeană într-o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, caracterizată prin niveluri ridicate de ocupare a forței de muncă, productivitate, competitivitate și coeziune socială. Strategia va contribui, în acest fel, la crearea unei economii sociale de piață competitive pentru secolul al XXI-lea, sporind încrederea actorilor de pe piață, a întreprinderilor și a cetățenilor. Prima analiză anuală a creșterii este concepută pentru a fi aplicată pe întreg teritoriul Uniunii Europene, cu adaptările necesare fiecărui stat membru în parte. Consolidarea fiscală, reformele structurale și măsurile de stimulare a creșterii sunt elemente necesare ale răspunsului cuprinzător pe care zona euro trebuie să îl formuleze în problema crizei economice. Răspunsul Uniunii Europene la criza economică atrage atenția asupra importanței revizuirii Fondului european de stabilitate financiară și extinderea domeniului de aplicare al activității acestuia¹⁹.

Prima analiză anuală a creșterii s-a concentrat asupra unor acțiuni prioritare în trei domenii principale: consolidarea fiscală și creșterea stabilității macroeconomice, reformele pe piața muncii menite să asigure creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă și măsurile de stimulare a creșterii. În martie 2011, statele membre din zona euro și șase state membre din afara zonei euro au încheiat Pactul Euro Plus, conform căruia aceste țări trebuie să își asume angajamente voluntare în domeniile competitivității, ocupării forței de muncă, finanțelor publice sustenabile și stabilității financiare. Angajamentele asumate la nivel național sunt integrate în programele naționale de reformă și în programele lor de stabilitate și convergență și sunt evaluate în cadrul semestrului european²⁰. Pactul Euro Plus intenționează să consolideze cadrul Pactului de Stabilitate și Creștere cu elementul lipsă, cel al guvernantei politicilor fiscale naționale și a politicilor macroeconomice. Pactul Euro Plus creează norme mai puternice pentru politica fiscală, dublate de sancțiuni sau mecanisme consolidate menite să asigure respectarea normelor. Obiectivele declarate ale Pactului Euro Plus se adresează următoarelor domenii: competitivitate, piața muncii, finanțele sectorului public și stabilitatea financiară²¹.

Analiza anuală a creșterii pe anul 2012 a lansat semestrul european 2012 al guvernantei economice și accentuează în mod deosebit necesitatea de punere în aplicare a măsurilor deja convenite și a acțiunilor de stimulare a creșterii. În anul 2012, Comisia Europeană a considerat că eforturile la nivel național și la nivelul Uniunii Europene trebuie să se concentreze asupra continuării consolidării fiscale diferențiate favorabile creșterii, reluării

¹⁸Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pentru 2014*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/ags2014_ro.pdf

¹⁹Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, „Analiza anuală a creșterii: formularea răspunsului cuprinzător la Uniunii Europene la criză”, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ro_final.pdf

²⁰Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pe 2012*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_ro.pdf

²¹Daniel Dăianu, Ella Viktoria Kallai, Laurian Lungu, *Adoptarea Pactului Euro Plus: implicații asupra politicii fiscale a României*, Institutul European din România, București, 2012, p. 9.

activității normale de creditare, promovării creșterii și a competitivității, abordării aspectelor legate de șomaj și de consecințele sociale ale crizei și modernizării administrației publice²².

Analiza anuală a creșterii pe anul 2013 lansează cel de al treilea semestru european de coordonare a politicilor, prin intermediul căruia performanțele și prioritățile naționale sunt revizuite în mod colectiv, la nivelul Uniunii Europene, în prima jumătate a fiecărui an. În cadrul analizei, Comisia Europeană a constatat că economia Uniunii Europene iese treptat din cea mai mare criză financiară și economică din ultimele decenii. Acest proces nu vizează însă numai restabilirea creșterii economice, dar și punerea bazelor unei calități diferite a creșterii în urma crizei. Comisia Europeană consideră că pentru restabilirea încrederii și pentru revenirea la creșterea economică este necesară menținerea reformelor, redresarea finanțelor publice pentru restabilirea sustenabilității. Comisia Europeană consideră necesare progresele suplimentare la nivelul Uniunii Europene în vederea creării unui cadru integrat de supraveghere și a consolidării cadrului juridic aplicabil instituțiilor financiare. De asemenea, Comisia Europeană are în vedere intensificarea politicilor active privind piața muncii, consolidarea și îmbunătățirea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă, simplificarea legislației privind ocuparea forței de muncă²³.

La nivelul Uniunii Europene există o panoplie de principii și reguli în materie de guvernanta corporativă, care cuprinde recomandări cu privire la independența administratorilor fără funcție executivă, la comitetele consiliului și la remunerare. Directivele care conturează cadrul de guvernanta al Uniunii Europene sunt: Directiva privind ofertele publice de cumpărare, transparența societăților cotate la bursă, drepturile acționarilor, abuzul de piață și auditul. Criza financiară a relevat faptul că guvernanta corporativă, bazată îndeosebi pe reglementare, necesită un management mai bun al societăților. Pornind de la această asumție, Comisia Europeană a lansat în 5 aprilie 2011 o consultare publică pe tema modalităților de îmbunătățire a guvernantei corporative a societăților europene. Comisia Europeană este de părere că această consultare publică se înscrie într-o analiză pe termen lung a cadrului de guvernanta corporativă a societăților și se axează pe modul în care funcționează societățile comerciale, nu doar instituțiile financiare²⁴.

Comunicarea Comisiei Europene, „Către un Act privind Piața Unică”, trasează 50 de propuneri pentru optimizarea muncii, a activităților comerciale și a schimburilor reciproce. Conform Propunerii 38, Comisia Europeană va lansa o consultare publică cu privire la guvernanta întreprinderilor și cu privire la opțiunile posibile pentru ameliorarea transparenței informațiilor furnizate de întreprinderi despre aspectele sociale și de mediu și respectarea drepturilor omului. În acest fel, Comisia accentuează faptul că este important ca întreprinderile europene să fie responsabile față de angajați, acționari și societate, în general. Pentru consolidarea guvernantei și a responsabilității sociale, întreprinderile trebuie să se axeze, în viziunea Comisiei, pe îmbunătățirea transparenței în domeniul drepturilor omului, pe dezvoltarea durabilă, precum și pe mijloacele necesare ameliorării funcționării întreprinderii. Obiectivul acestor prevederi este implicarea mai mare a angajaților, îmbunătățirea relațiilor cu acționariatul și evaluarea adecvată a întreprinderilor de către piețele financiare²⁵. Guvernanta corporativă și responsabilitatea socială corporativă sunt elemente esențiale pentru construirea

²²Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pentru 2012*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_ro.pdf

²³Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pentru 2013*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ags2013_ro.pdf

²⁴*Cadrul de guvernanta corporativă pentru societățile europene: este nevoie de îmbunătățiri?*, 2011, disponibil la http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-404_ro.htm?locale=en

²⁵Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, *Către un Act privind piața unică. Pentru o economie socială de piață cu grad ridicat de competitivitate*, 2010, disponibil la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0608:FIN:RO:PDF>

încrederii cetățenilor în piața unică, contribuind la asigurarea competitivității întreprinderilor europene. Acestea contribuie la asigurarea competitivității întreprinderilor europene și la realizarea obiectivelor de creștere stabilite de „Agenda 2020”²⁶. La nivelul Uniunii Europene, Comisia Europeană va depune eforturi pentru promovarea responsabilității sociale a întreprinderilor, ca element esențial în asigurarea încrederii pe termen lung a angajaților și a consumatorilor. Restaurarea sistemului financiar cuprinde o serie de obiective necesare pentru finanțarea economiei, și anume: aplicarea reformelor convenite în ceea ce privește supravegherea sectorului financiar, promovarea transparenței, stabilității și a responsabilității, în special în ceea ce privește instrumentele derivate și infrastructura pieței și consolidarea guvernantei instituțiilor financiare pentru a remedia deficiențele identificate în timpul crizei financiare²⁷.

Președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, este de părere că responsabilitatea socială corporativă face parte dintr-un mediu de afaceri în care competitivitatea și sustenabilitatea sunt inter-relaționate. RSC pledează pentru un nou sistem economic care se fundamentează pe creare de valoare atât pentru companii, cât și pentru societate. O politică de responsabilitate socială corporativă ambițioasă are o influență semnificativă asupra dezvoltării sustenabile și creșterii locurilor de muncă. Ca rezultat al crizei economice, responsabilitatea socială corporativă din ce în ce mai relevantă și vitală pentru credibilitatea economiei sociale de piață a Europei²⁸. Programul Global Compact al Națiunilor Unite este conceput pentru a oferi o viziune sustenabilă și inclusivă a economiei globale, care să genereze beneficii pentru oameni, comunități și piețe. Programul Națiunilor Unite își propune pentru strategia 2014-2016 să direcționeze progresul incremental în implementarea sustenabilității corporative în sensul acțiunii transformatoriale cu impact semnificativ în domeniul financiar, social, de mediu și etic. Principalele obiective ale Strategiei Națiunilor Unite pentru 2014-2016 sunt: angajamentul unei participări efective, consolidarea rețelelor locale și asigurarea coerenței portofoliului de tematici globale. Global Compact este principala platformă pentru progresul responsabilității sociale corporative, în conformitate cu cele 10 principii la Națiunilor Unite. Alte obiective ale Națiunilor Unite vizează consolidarea cadrului de guvernare și responsabilitate și dezvoltarea unui model de finanțare sustenabil²⁹.

Soluții pentru viitor

Stephen Young este de părere că oamenii de afaceri trebuie încurajați să adopte principiile capitalismului moral în activitățile economice, crearea capitalismului moral fiind percepută ca un act de cultură. Principiile de afaceri Caux Round Table au fost publicate în 1994, cu scopul de a îmbunătăți cultura de afaceri la nivel global. Principiile de afaceri Caux Round Table reprezintă ghiduri de acțiune care descriu responsabilitățile companiilor față de clienți, angajați, proprietari și investitori, furnizori, competitori și comunități. Comunitatea de afaceri globală are un rol fundamental în procesul de îmbunătățire a condițiilor economice și sociale. Principiile sintetizează un îndemn pentru asumarea responsabilității față de grupurile afectate, într-un fel sau altul, în domeniul financiar și comercial și pornesc de la premisa că

²⁶ Carte Verde. Cadrul de guvernare corporativă al Uniunii Europene, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/com2011-164_ro.pdf

²⁷ Europa 2020, O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?sessionId=jy4TTmjLLbQR1nWSrMXzcpzjDT2mZHQxrNNjLbMf7nr7WmSZCfDq!1217699779?uri=CELEX:52010DC2020>

²⁸ Christina Weidinger, Franz Fischler, Rene Schmidpeter, *Sustainable Entrepreneurship. Business Success through Sustainability*, Springer Verlag Berlin, 2014, vii-viii.

²⁹ United Nations Global Compact, Strategy 2014-2016, disponibil la <http://www.culturarsc.com/RSC/UNGGlobalCompactStrategy2014-2016.pdf>

puterea economică generează responsabilități morale. La baza principiilor se află importanța acordată grupurilor cointeresată, care este compatibilă cu principiul japonez *kyosei* și cu principiul demnității umane. Valoarea socială a unei companii este generată de responsabilitatea companiilor de a crea bunăstare și locuri de muncă și de a realiza produse și servicii la un preț corect în raport cu calitatea. Primul principiu general definește responsabilitățile sociale specifice ale companiilor din mediul privat de afaceri. Companiile sunt percepute ca membri responsabili ai comunităților locale, naționale, regionale și globale în care funcționează și trebuie să își asume propriul rol în dezvoltarea viitoare a acestora. Principiul General 1 susține faptul că, pentru a-și îndeplini rolul social de a crea bunăstare pentru societate, companiile au obligația de a-și menține propria viabilitate economică.

Principiul al doilea postulează faptul că mediul de afaceri are responsabilitatea de a contribui la promovarea drepturilor omului, educației, bunăstării și la dezvoltarea economică și socială a comunității globale, cu ajutorul utilizării prudente a resurselor, respectând principiile unei concurențe libere și corecte și investind în inovație și tehnologie, metode de producție, marketing și comunicare. Conform Principiul 2, mediul de afaceri trebuie să promoveze drepturile omului și educația în țările în care operează, precum și bunăstarea și revitalizarea acestor națiuni. Principiul 3 pledează pentru integritate și responsabilitate în procesul de decizie, sinceritate, transparență, onestitate și respectarea angajamentelor, contribuind astfel nu doar la propria credibilitate și stabilitate, ci și la eficiența și la îndepărtarea dificultăților din tranzacțiile comerciale, cu precădere la nivel internațional. Principiul General 4 atrage atenția asupra unei categorii aparte de decizii în afaceri, care, deși legale, sunt imorale sau incorecte. Companiile trebuie să respecte normele locale și internaționale, pentru a evita conflictele comerciale și pentru a promova libertatea comerțului, condițiile legale de competiție, precum și relațiile corecte și echitabile cu toți partenerii. Principiul General 5 susține aplicarea dreptului la liberă competiție la nivelul întregii economii globale. Acest principiu prioritizează dreptul moral al națiunilor sărace sau în curs de dezvoltare de a prospera, ajutându-și, în felul acesta, cetățenii să își redescopere demnitatea și să își cultive capacitatea de a decide moral, având posibilitatea de a-și comercializa pe piețele lumii rezultatele muncii. Conform acestui principiu, companiile trebuie să coopereze pentru a promova liberalizarea comerțului și relaxarea acelor prevederi locale care îngreunează comerțul global, respectând însă obiectivele politicilor naționale. Principiul General 6 definește obligațiile mediului de afaceri față de mediul natural la nivel global. Conform acestui principiu, companiile trebuie să protejeze și să îmbunătățească, ori de câte ori este posibil, calitatea mediului înconjurător, promovând totodată dezvoltarea naturală sustenabilă și prevenind risipa resurselor naturale. Principiul General 7 consolidează cerința capitalismului moral conform căreia mediul de afaceri are obligația de a respinge corupția și tranzacțiile comerciale ilicite, susținând așadar, un cadru cultural propice capitalismului moral. Dezavuarea mijloacelor ilegale de a desfășura afaceri reprezintă una dintre cele mai importante modalități prin intermediul căreia companiile și indivizii pot contribui la formarea și dezvoltarea unui capital social orientat către progres³⁰.

Stephen Young argumentează că respectarea setului de principii formulate de organizația Caux Round Table în 1994 ar fi condus la evitarea crizei sau la reducerea intensității acesteia. În primul rând, autorul analizează primul principiu care afirmă că beneficiile sociale create de mediul de afaceri pot fi generate de companii profitabile și sănătoase din punct de vedere economic, aducând în discuție falimentul celor mai importante case financiare și bănci, precum Bear Sterns și Lehman Brothers, vânzarea altora, precum Merrill Lynch și Washington Mutual. Rezultatul deciziilor acestor companii au fost

³⁰ Stephen Young, *Capitalism moral. O reconciliere a interesului privat cu binele public*, Traducere de Mihaela Moga și Bogdan Diaconu, Curtea Veche Publishing, București, 2009 pp. 144-154.

acumularea datoriilor și supraevaluarea creditelor ipotecare cu risc mare și obligațiunile colaterale de datorie. Prăbușirea acestor firme a cauzat restrângerea piețelor, cu consecințe negative asupra pieței muncii, și încălcând ceea ce organizația Caux Round Table stabilește ca fiind cea mai importantă obligație a mediului de afaceri. Autorul analizează și principiul conform căruia companiile au rolul de a îmbunătăți condițiile de viață ale clienților, angajaților și acționarilor lor, atrăgând atenția asupra imprudenței firmelor de a crea piețele nesustenabile ale creditelor ipotecare cu risc mare și ale obligațiilor colaterale de datorie, prin înrăutățirea vieților clienților, angajaților, proprietarilor, creditorilor și comunității. Al treilea principiu supus analizei de către autor sintetizează o serie de trăsături ale companiilor, importante nu doar pentru propria lor credibilitate și stabilitate, dar și pentru eficiența tranzacțiilor comerciale la nivel internațional, și anume sinceritate, transparență, onestitate și respectarea angajamentelor. Cu referire la acest principiu, autorul este de părere că criza de pe piețele financiare a fost generată de insuficienta transparență din evaluările obligațiilor colaterale de datorie, ce a subminat mecanismele și eficiența piețelor internaționale de credit³¹.

Succesul în afaceri este condiționat de profitul sustenabil și revigorarea continuă a capitalului investit. La nivelul corporațiilor multinaționale, se identifică cinci forme ale capitalului: capital social, capital reputațional, capital financiar, de mijloace fixe și capital uman. Acestea reprezintă factorii de producție esențiali, finanțați din câștigurile obținute, pentru ca investițiile companiilor să-ți păstreze profitabilitatea. Capitalul social este definit de calitatea legislației, instituțiile culturale și sociale, de elemente de infrastructură, drumuri, porturi, aeroporturi și telecomunicații, de performanța sistemului educațional, precum și de măsura în care un sistem de valori solid susține afacerile. Capitalul reputațional adaugă valoare unei companii prin atragerea și păstrarea clienților, angajaților, investitorilor și furnizorilor. Capitalul financiar se referă la accesul la resurse financiare. Mijloacele fixe, al patrulea tip de capital, includ terenurile, fabricile și echipamentele. Capitalul uman este reprezentat de calitatea, creativitatea, loialitatea și productivitatea angajaților. Cele mai profitabile afaceri îmbină virtuțile sociale cu interesul propriu. Pentru aceasta, companiile își mențin active aceste forme de capital enumerate, reinvestind către ele o parte din profit. Companiile acționează motivate de propriul interes, promovând totodată bunăstarea socială. Bazate pe interesul propriu, deciziile unei companii care acționează pentru maximizarea profitului sustenabil sunt în egală măsură interese egoiste, vizând interesele acesteia, și morale, vizând interesele celorlalți³².

Criza financiară propune, așadar, o reflecție profundă asupra modelului de civilizație pe care dorim să-l urmărim: o lume a consumerismului sau o lume a cetățeniei – mai precis, o economie centrată pe valori etice care are drept obiectiv reducerea inegalităților sociale și asigurarea bunăstării comune. Criza economică globală nu este doar globală, dar și sistemică, o criză a valorilor și a perspectivelor asupra lumii. Reglementările problemelor politice, economice și umanitare nu vizează doar domeniile redistribuirii bunăstării și îmbunătățirii tehnologiilor manageriale, dar și domeniul spiritual. Există opinii conform cărora sistemul financiar internațional are nevoie de valori și criza economică a generat contextul pentru restructurarea structurilor și instituțiilor globale în secolul XXI³³.

Bibliografie:

³¹ Ibidem, pp. 330-335.

³² Ibidem, p. 24.

³³ World Economic Forum, *Faith and the Global Agenda. Values for the Post-Crisis Economy*, disponibil la http://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC_FaithValuesReport_2011.pdf

1. CRĂCIUN, Dan, *Business and Morality. A short introduction to business ethics*, Editura ASE, București, 2003;
2. DĂIANU, Daniel, KALLAI, Ella Viktoria, LUNGU, Laurian, *Adoptarea Pactului Euro Plus: implicații asupra politicii fiscale a României*, Institutul European din România, București, 2012;
3. De GEORGE, R. T., *Business Ethics*, 3rd ed., Macmillan, New York, 1990;
4. IAMANDI, Irina-Eugenia, FILIP, Radu, *Etică și responsabilitate socială corporativă în afacerile internaționale*, Editura Economică, București, 2008;
5. MORAR, Vasile, *Etica în afaceri și în politică. Morală elementară și responsabilitate socială*, Editura Universității din București, 2006;
6. ȚIGU, Gabriela, *Etica afacerilor în turism*, Editura Uranus, București, 2003;
7. VOINEA, Liviu, *Corporațiile transnaționale și capitalismul global*, Editura Polirom, Iași, 2007;
8. YOUNG, Stephen, *Capitalism moral. O reconciliere a interesului privat cu binele public*, Traducere de Mihaela Moga și Bogdan Diaconu, Curtea Veche Publishing, București, 2009;
9. WEIDINGER, Christina, FISCHLER, Franz, SCHMIDPETER, Rene, *Sustainable Entrepreneurship. Business Success through Sustainability*, Springer Verlag Berlin, 2014.

Rapoarte OECD:

1. *Business ethics and the OECD principles: What can be done to avoid another crisis?*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/general/businessethicsandoecdprincipleswhatcanbedonetoavoidanothercrisis.htm>
2. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, 2011, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/oecdguidelinesformultinationalenterprises.htm>
3. *OECD Investment Policy Reviews: China 2008*, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/inv/investmentfordevelopment/41734421.pdf>
4. *OECD Guvernanța corporativă în România*, 2001, disponibil la <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/2390809.pdf>
5. *OECD Convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions*, 2011, disponibil la http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf
6. *OECD Principles for Integrity in Public Procurement*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf>
7. Angel Gurría, OECD Secretary-General, *Business ethics and OECD principles*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/finance/businessethicsandoecdprincipleswhatcanbedonetoavoidanothercrisis.htm>
8. *OECD Tackling the crisis - a strategic response*, disponibil la <http://www.oecd.org/corporate/tacklingthecrisisastrategicresponse.htm>
9. *OECD Strategic Response to the Financial and Economic Crisis. Contributions to the global effort*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/economy/42061463.pdf>
10. *OECD, The Road to Recovery. Update the OECD's Strategic Response to the Financial and Economic Crisis*, 2009, disponibil la <http://www.oecd.org/economy/42528786.pdf>

Rapoarte ale Uniunii Europene:

1. *Carte Verde. Cadrul de guvernare corporativă al Uniunii Europene*, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/com2011-164_ro.pdf
2. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Analiza anuală a creșterii: formularea răspunsului cuprinzător la Uniunii Europene la criză*, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ro_final.pdf
3. Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pentru 2014*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/ags2014_ro.pdf
4. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Analiza anuală a creșterii: formularea răspunsului cuprinzător la Uniunii Europene la criză*, 2011, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ro_final.pdf
5. Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pe 2012*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/annual_growth_survey_ro.pdf
6. Comunicare a Comisiei, *Analiza anuală a creșterii pentru 2013*, disponibil la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ags2013_ro.pdf
7. *Cadrul de guvernare corporativă pentru societățile europene: este nevoie de îmbunătățiri?*, 2011, disponibil la http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-404_ro.htm?locale=en